

Briselē, 11.4.2013
COM(2013) 194 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Galīgais ziņojums par ES Pārtikas mehānisma īstenošanu

{SWD(2013) 107 final}

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Galīgais ziņojums par ES Pārtikas mehānisma īstenošanu

AKRONĪMU SARAKSTS

<i>AFSI</i>	L' Akvilas pārtikas nodrošinātības iniciatīva
<i>AGIR Sahel</i>	Pasaules alianse izturētspējas iniciatīvai [<i>Alliance Globale pour l'Initiative Résilience</i>]
<i>AU-IBAR</i>	Āfrikas Savienības Āfrikas Dzīvnieku resursu birojs
<i>VSD/RSD</i>	valsts/reģionālās stratēģijas dokuments
<i>DEVCO</i>	<i>EuropeAid</i> attīstības un sadarbības ģenerāldirektorāts
<i>EAF</i>	Eiropas Attīstības fonds
<i>ES</i>	Eiropas Savienība
<i>FAO</i>	Apvienoto Nāciju Organizācijas Pārtikas un lauksaimniecības organizācija
<i>PNTF</i>	Pārtikas nodrošinātības tematiskā programma
<i>IFAD</i>	Starptautiskais Lauksaimniecības attīstības fonds
<i>MFF</i>	daudzgadu finanšu shēma
<i>NVO</i>	nevalstiska organizācija
<i>NSA</i>	nevalstisks dalībnieks
<i>PSNP</i>	produktīva drošības tīkla programma
<i>SHARE</i>	Atbalsts Āfrikas raga izturētspējai
<i>SWD</i>	dienestu darba dokuments
<i>ANO</i>	Apvienoto Nāciju Organizācija
<i>UNHETF</i>	Apvienoto Nāciju Organizācijas augsta līmeņa darba grupa
<i>UNRWA</i>	Apvienoto Nāciju Organizācijas Palīdzības un darba aģentūra
<i>WB</i>	Pasaules Banka
<i>WFP</i>	Pasaules Pārtikas programma

1. IEVADS

Pārtikas produktu cenas ilgtermiņā samazinājās, tomēr 2008. gadā krasi pieauga pamata pārtikas produktu cenas. Rezultātā **vairāk nekā 100 miljonus cilvēku jaunattīstības valstīs skāra bads**. Pārtikas produktu augsto un nestabilo cenu dēļ saasinājās pārtikas nenodrošinātības problēma jo īpaši attiecībā uz visneaizsargātākajiem cilvēkiem, kā arī vairākās valstīs izcēlās nemieri saistībā ar pārtiku.

G8 augstākā līmeņa sanāksmē 2008. gada jūlijā Komisija paziņoja par savu nodomu ieviest **Pārtikas mehānismu 1 miljarda euro apmērā, ar ko plašā mērogā sniegt atbildes reakciju uz pārtikas cenu krīzes ietekmi**, jo bija jāuzlabo atbildes reakcija, ko ES sniedz ar pašreizējiem instrumentiem¹, lai apmierinātu šāda ekonomikas satricinājuma radītās vajadzības. Pārtikas mehānisms („mehānisms ātrai reaģēšanai uz pārtikas cenu paaugstināšanos un nestabilitāti jaunattīstības valstīs”) tika izveidots 2008. gada 16. decembrī.

ES Pārtikas mehānisms bija **pirmā būtiskā finansiālā atbildes reakcija uz pārtikas krīzi**, un tas palīdzēja stiprināt starptautisko saskaņošanu ANO un G8. Pārtikas mehānisms galvenokārt papildināja USD 3,9 miljardus, ko Komisija bija ieguldījusi L'Akvilas pārtikas nodrošinātības iniciatīvā (*AFSI*). G8 līderi *AFSI* sāka 2009. gada jūlijā, un tai tika piešķirti 22 miljardi ASV dolāru, kas paredzēti jaunattīstības valstu ilgtspējīgas lauksaimniecības un pārtikas nodrošinātības atbalstam trīs gadu garumā. Papildus šīm saistībām **ES nesēn sāka divas jaunas iniciatīvas, lai sniegtu atbildes reakciju uz nopietnajām pārtikas krīzēm, kas skārušas Āfrikas ragu un Sāheli** (*SHARE*² un *AGIR*³ *Sahel*). Turklāt Komisija ir pieņēmusi jaunu pamatpolitiku, lai stiprinātu visneaizsargātāko cilvēku un kopienu izturētspēju turpmākās krīzēs⁴.

ES Pārtikas mehānisms **trīs gadu periodā (2009.–2011. gads) galvenokārt sniedza palīdzību laikposmā starp ārkārtas palīdzību un vidēja termiņa līdz ilgtermiņa attīstības palīdzību**. Tā mērķi bija šādi:

- mudināt lauksaimniecības nozares pārstāvjus reaģēt, palielinot piedāvājumu mērķa valstīs un reģionos;
- mazināt pārtikas produktu cenu svārstību negatīvo ietekmi uz vietējiem iedzīvotājiem saskaņā ar vispārējiem pārtikas nodrošinātības mērķiem, tostarp ANO uzturvērtības prasību standartiem; un
- stiprināt lauksaimniecības nozares ražošanas spējas un pārvaldību, lai veicinātu intervences pasākumu ilgtspēju.

Saskaņā ar šiem mērķiem tiesības saņemt finansējumu bija trim pasākumu kategorijām: pasākumiem ar mērķi **uzlabot piekļuvi lauksaimniecības izejvielām un pakalpojumiem, drošības tīkla pasākumiem** un citiem **maza mēroga pasākumiem ar mērķi veicināt ražošanu** atbilstīgi valsts vajadzībām.

Šajā ziņojumā ir sniegta informācija par dažādajiem veiktajiem īstenošanas pasākumiem, to rezultātiem, to iespējamo ietekmi un galvenajām gūtajām atziņām, kā arī sniegti ieteikumi pašreizējo un turpmāko ES pārtikas nodrošinātības programmu uzlabošanai.

¹ Neaizsargātības *FLEX* mehānisms (EUR 500 miljoni), Eiropas Attīstības fonda B finansējums (EUR 185,9 miljoni), Pārtikas nodrošinātības tematiskā programma (EUR 50 miljoni) un *ECHO* (EUR 210 miljoni).

² Atbalsts Āfrikas raga izturētspējai (*SHARE*).

³ *AGIR*: Pasaules aliance izturētspējas iniciatīvai [*Alliance Globale pour l'Initiative Résilience*] — Sāhela.

⁴ COM(2012) 586.

Šim ziņojumam ir pievienots dienestu darba dokuments (*SWD*), kurā sniegta plašāka informācija par veiktajiem pasākumiem un to īstermiņa ietekmi⁵.

2. PLĀNOŠANA UN ĪSTENOŠANA

Komisija 2009. gada martā iesniedza Eiropas Parlamentam un Padomei Pārtikas mehānisma **īstenošanas vispārēju plānu**, kurā bija ietverts mērķa valstu saraksts un paredzētais līdzsvars starp īstenošanas iestādēm. Tajā bija norādīts šāds indikatīvs finanšu piešķirumu sadalījums: i) EUR 920 miljoni tiktu piešķirti 50 valstīm, kas izraudzītas pēc indikatīviem kritērijiem, ii) EUR 60 miljoni tiktu izmantoti reģionāla līmeņa intervences pasākumiem Āfrikā un iii) EUR 20 miljoni tika paturēti atbalsta pasākumiem.

Līdz 2010. gada maijam tika piešķirti pilnīgi visi līdzekļi. Apstiprināšanas procesa paātrināšanu lielā mērā veicināja Komisijas izveidotā darba grupa, paātrinātu procedūru izmantojums un Eiropas Parlamenta elastīgums — tas savas pārbaudes tiesības piekrita īstenot īsākā laikposmā.

Lai gan lielākā daļa pasākumu tika īstenoti atbilstīgi plānam, īstenošanas gaitā **vispārējā plānā tika veiktas vairākas izmaiņas 5,2 % apjomā no ES Pārtikas mehānisma vērtības**⁶. Komoru salās pasākumus nevarēja īstenot, turpretī dažām valstīm piešķirumi tika samazināti (piemēram, Gvinejai, Madagaskarai, Santomei un Prinsipi) vai palielināti (piemēram, Zambijai). Budžeta atbalsta programmas nevarēja īstenot tā, kā sākotnēji bija paredzēts⁷, savukārt **ar NVO un ES dalībvalstu aģentūru palīdzību sniegtais atbalsts bija lielāks par sākotnēji paredzēto atbalstu.**

Vairums pasākumu tika pārtraukti 2011. gadā. Tomēr daži intervences pasākumi tika pabeigti tikai 2012. gada pirmajā pusē⁸. Saistībā ar ES Pārtikas mehānismu 2010. gada 31. decembrī bija noslēgti kopumā **179 līgumi un nolīgumi**⁹ par **232 projektiem**. Budžeta atbalsta darbības un projektus ar starptautiskām un reģionālām organizācijām, kā arī atbalsta pasākumus centralizēti pārvalda *DEVCO*, savukārt projektu ar NVO un dalībvalstu aģentūrām pārvaldība 2010. gada janvārī tika nodota ES delegācijām. Komisija **izmaksāja gandrīz 100 % no kopējās summas — EUR 983,7 miljonus** (neņemot vērā atbalsta pasākumus). Šis augstais rādītājs tika sasniegts, jo tika izmantotas paātrinātās procedūras, cieša pārraudzība un elastīga līdzekļu atkārtotā piešķiršana.

Regulā tika paredzēts atvēlēt ne vairāk par 2 % no ES Pārtikas mehānisma (t. i., ne vairāk par 20 miljoniem euro) **atbalsta pasākumiem**, tostarp pagaidu darbinieku nolīgšanai ES delegācijās, pārraudzībai, revīzijai, novērtēšanai, pētījumiem, konferencēm un tehniskai palīdzībai. **Šiem mērķiem galu galā tika izmantoti EUR 17,3 miljoni.** Papildus atbalsta pasākumiem Komisija iniciatīvas izveidošanai pārgrupēja 10 amatus galvenajā pārvaldē.

3. UZRAUDZĪBA, REVĪZIJA UN NOVĒRTĒŠANA

Pārtikas mehānisms ir ticis cieši uzraudzīts — **izmantojot uz rezultātiem vērstās uzraudzības (ROM) pieeju**, tika **uzraudzīti 176 projekti** (vairāk nekā 75 % Pārtikas mehānisma projektu), ārēji eksperti sagatavoja 236 pārraudzības ziņojumus, kurus analizēja

⁵ SWD(2013) 107.

⁶ SWD(2013) 107.

⁷ Budžeta atbalsta programmu plānotā nozīme samazinājās Etiopijā, Komoru salās, Madagaskarā, Nigērā un Zambijā.

⁸ Ļoti nedaudziem projektiem Komisija pagarināja īstenošanas termiņu līdz 2012. gada 31. decembrim, jo labi īstentotam projektam (Zambijā) vai projektiem sarežģītos apstākļos (Afganistānā, Jemenā, Kirgizstānā un Mali) vēlāk tika atkārtoti piešķirti līdzekļi.

⁹ Līgums par 5,8 miljonu eiro piešķiršanu Zambijai tika noslēgts 2011. gadā.

Komisijas darbinieki Briselē un ES delegācijās un kuri vairumā gadījumu tika iesniegti īstenošanas partneriem un vietējām pašvaldībām.

Projektu rezultāti ir labi — 70 % projektu sniegums bija „ļoti labs un labs”, 23 % projektu bija vērojamas „problēmas” un tikai 7 % projektu bija „būtiski sarežģījumi”¹⁰. **Kā novērtēts 2011. gadā, šie rezultāti ir līdzīgi ROM vidējiem rezultātiem attiecībā uz ES projektiem kopumā**¹¹. Otra uzraudzības misija parasti tika veikta vēlāk projekta īstenošanas gaitā, un tās mērķis bija novērtēt snieguma izmaiņas un uzraudzīt ieteikumu ievērošanu.

Turklāt īstenošanas partneri¹², ar kuriem tika apmeklētas projektu norises vietas un rīkotas regulāras koordinācijas sanāksmes, **regulāri iesniedza progresa ziņojumus un īpašus galīgos ziņojumus**. Viss pārraudzības informācijas kopums ir ietverts **vispārējās pārvaldības rezultātu apkopojumā**, kas ir izstrādāts kā interaktīvs rīks, kuru izmanto pārraudzības informācijas atjaunināšanai reāllaikā Komisijā un ES delegācijās.

Neatkarīgi novērtējumi tika veikti trīs līmeņos: i) **projektu līmenī** projektiem, ko īstenoja starptautiskās organizācijas, NVO un dalībvalstu aģentūras, ii) **īstenošanas partneru līmenī** (piemēram, *FAO*¹³, *AU-IBAR*) un iii) **vispārējā līmenī** par ES Pārtikas mehānisma instrumentu¹⁴. ES Pārtikas mehānisma galīgais novērtējums tika veikts 2011.–2012. gadā saskaņā ar Komisijas vērtēšanas metodiku. Tajā jo īpaši tika secināts, ka Komisija ir lietderīgi un efektīvi īstenojusi Pārtikas mehānismu, intervences pasākumi bija atbilstīgi un projekti nepārprotami pozitīvi ietekmēja saņēmējus. Tomēr, ja projektu īstenošanas periods būtu bijis garāks un to ģeogrāfiskais tvērums — ierobežotāks, to ietekme būtu bijusi lielāka. Turklāt Eiropas Revīzijas palāta neseno publicēja īpašu ziņojumu par ES pārtikas nodrošinātības palīdzības efektivitāti Subsahāras Āfrikā, kurā cita starpā ieteikts ES izpētīt, vai ir iespējams izveidot pastāvīgu instrumentu iespējamu turpmāku pārtikas krīžu seku risināšanai jaunattīstības valstīs¹⁵.

4. REZULTĀTI UN IESPĒJAMĀ IETEKME

Lai gan Pārtikas mehānisma īstenošanas laikposms bija īss, ar to tika sniegta palīdzība vairāk nekā **59 miljoniem tiešo saņēmēju un tas plašāk ietekmēja 93 miljonus netiešo saņēmēju**, no kuriem lielākā daļa ir neaizsargāti sīksaimnieki un to ģimenes¹⁶. Intervences pasākumi bija atbilstīgi partnervalstu politikai un prioritātēm un tika īstenoti **sadarbībā, papildināmībā un saskaņotībā ar ES pārtikas nodrošinātības instrumentiem**, piemēram, Pārtikas nodrošinātības tematisko programmu un ES dalībvalstu un citu ziedotāju programmām.

Vairāk nekā **65 % intervences pasākumu ir stiprinājuši pašreizējās darbības**, attiecīgos gadījumos, ja iespējams, piešķirot papildu finansējumu ar pašreizējo īstenošanas struktūru palīdzību. Tādējādi **bija iespējams ātri reaģēt, iekļaujoties Pārtikas mehānisma darbības īsajā laikposmā**. Ar ANO aģentūru palīdzību tika piešķirti gandrīz **60 % finansējuma**, kurš bija paredzēts kā daļa no *UNHCTF* koordinētās starptautiskās atbildes reakcijas uz

¹⁰ Uz rezultātiem vērstās raudzības galīgais ziņojums ir pieejams *DEVCO* tīmekļa vietnē.

¹¹ 2012. gada ziņojums par Eiropas Savienības attīstības un ārējās palīdzības politiku un tās īstenošanu 2011. gadā. SWD(2012) 242 galīgā redakcija.

¹² No ziņojumiem iegūto datu apkopojums ir sniegts 4. iedaļā „Rezultāti un iespējamā ietekme”.

¹³ „Eiropas Savienības Pārtikas mehānisms. Pamati turpmākai rīcībai. *FAO* sākotnējais pārskats par atlasītiem projektiem”. http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/ISFP/EuFF_web.pdf

¹⁴ Pārtikas mehānisma galīgais novērtējums: http://ec.europa.eu/europeaid/what/development-policies/intervention-areas/ruraldev/food_intro_en.htm.

¹⁵ Īpašais ziņojums Nr.1 „Vai Eiropas Savienības attīstības palīdzība pārtikas nodrošinājumam Subsahāras Āfrikā ir efektīva”. 2012. gads. Eiropas Revīzijas palāta.

¹⁶ Šajā skaitā nav ietverti budžeta atbalsta intervences pasākumi un reģionālo organizāciju darbības.

pārtikas cenu krīzi.

Tādējādi, tā kā **aģentūras klātbūtne ir plaši pārstāvēta**, bija iespējams **sniegt pielāgotu un laicīgu atbildes reakciju**, nodrošinot Pārtikas mehānisma labu atpazīstamību valsts līmenī. Pārtikas mehānisms veicināja arī **Komisijas un Apvienoto Nāciju Organizācijas Romā esošo aģentūru partnerību**¹⁷, kā rezultātā tās parakstīja nodomu deklarāciju attiecībā uz ietvaru plānotai sadarbībai pārtikas nodrošinātības un uztura jomā¹⁸. Intervences pasākumus īstenoja arī **vairāk nekā 425 nevalstiski dalībnieki** lielākoties vietējā un valsts līmenī. Vairāk nekā par divām trešdaļām šo pasākumu tika noslēgti līgumi ar ANO aģentūrām, savukārt 124 pasākumi tika īstenoti saskaņā ar uzaicinājumu iesniegt priekšlikumus, par tiem noslēdzot līgumus ar Komisiju.

Turpmāk tekstā norādīti Pārtikas mehānisma intervences pasākumu galvenie sasniegumi, rezultāti un īstermiņa ietekme par katru no trim intervences pasākumu veidiem, kas noteikti regulā.

4.1. Pasākumi ar mērķi uzlabot piekļuvi lauksaimniecības izejvielām un pakalpojumiem

Vairuma Pārtikas mehānisma intervences pasākumu (62 %) **galvenais mērķis bija uzlabot sīksaimnieku lauksaimniecisko ražošanu un/vai piekļuvi izejvielām**. FAO un NVO īstenoto projektu lielākais komponents bija lauksaimniecības izejvielu izdalīšana. Mērķa lauksaimniekiem tika izdalītas 124 600 tonnas sertificētu un uzlabotu sēkļu un 950 000 tonnas mēslojuma. Galvenā problēma šajā jomā bija rīkoties saskaņā ar lauksaimniecības kalendāra prasībām, neraugoties uz saistošajām iepirkuma procedūrām un produktu ierobežoto pieejamību vietējā tirgū. Saskaņā ar īstenošanas partneru sniegto informāciju dažādo projektu dēļ **lauksaimnieciskā ražošanas pieaugums vidēji par 50 %** (robežās no 20 % līdz 100 %) un **mājsaimniecību ikgadējie ienākumi vidēji pieauga par gandrīz EUR 290** (robežās no EUR 40 līdz EUR 2100).

Gvatemalā FAO un WFP kopīgi stiprināja 14 000 sīksaimnieku lauksaimniecisko ražošanu un pārdošanas spējas. *Alta Verapaz* lauksaimnieku kukurūzas ražīgums palielinājās no vidēji 2,1 tonnas uz hektāru līdz vidēji 3,5 tonnām uz hektāru. Tā kā daži ražotāji spēja sasniegt labu organizācijas līmeni un izpildīt starptautiskos kvalitātes standartus, mājsaimniecības varēja saražot vidēji par 20 % vairāk produktu, nekā nepieciešams.

Ražošana tika palielināta, īstenojot arī tādus projektus, kuri bija **paredzēti mājlopu īpašniekiem, tiem nodrošinot kopumā 834 000 dzīvnieku** (liellopus, kazas, cūkas un cāļus). Produktivitāti būtiski ietekmēja **lauksaimniecības mehanizācijas palielināšana** (piemēram, Zambijā vieglāku sēšanas darbarīku izmantošana smagu arklu vietā veicināja dzimumu līdztiesību, jo stādīšana un ravēšana tradicionāli ir sieviešu darbs) un mājlopu **mirstības samazināšana**, mājlopus vakcinējot.

AU-IBAR 28 Subsahāras Āfrikas valstīs īstenoja projektu „Vakcīnas pret novārtā atstātām dzīvnieku slimībām Āfrikā” (*VACNADA*). Kopumā **tika vakcinēti 44,6 miljoni mājlopu** pret 4 lipīgām dzīvnieku slimībām, būtiski samazinot šo slimību sastopamību mērķa teritorijās. **Tā kā, vakcinējot mājlopus, to imunitāte uzlabojās, mājlopu īpašnieki** (jo īpaši sīksaimnieki, kas nevarēja atļauties apmaksāt vakcināciju) **varēja paturēt savus krājumus, pārdot pārpalikumu un segt mājsaimniecības un neparedzētus izdevumus.**

Šis projekts uzlaboja arī ražošanas jaudu (dažos gadījumos par 100 %) un atlasīto vakcīnu kvalitāti, piegādājot aprīkojumu un uzlabojot vakcīnu izstrādes laboratoriju telpas, kā arī nodrošinot mācību pasākumus veterināro dienestu spēju uzlabošanai.

¹⁷ FAO, WFP un IFAD.

¹⁸ Nodomu deklarācija — plānota sadarbība pārtikas nodrošinātības un uztura jomā, ko 2011. gada 27. jūnijā parakstījusi FAO, WFP, IFAD un Komisija.

Daudzos projektos papildus **sēklu/mēslojuma un mājlopu piegādei tika izdalīti darbarīki, vakcīnas un lauksaimniecības mašīnas**. Saņēmējiem tika nodrošināti vairāk nekā 88 000 mašīnu un pēc ražas novākšanas izmantojamu iekārtu. Sadarbība ar privātā sektora pārstāvjiem, jo īpaši ar vietējo lauksaimniecības materiālu tirgotāju palīdzību, **veicināja** ne tikai **izejvielu pieejamību un apriti, bet arī stimulēja vietējo ekonomiku**. Dažādu projektu ietvaros tika dažādota produkcija (piemēram, dārzkopība Bangladešā, mazu dzīvnieku audzēšana Tanzānijā, zivju dīķi, vidēja mēroga miltu banānu vai dārzeņu audzēšana Haiti), nodrošinot saņēmējiem **piekļuvi dažādotākai pārtikai**. Turklāt projekti veicināja ražošanu tirgum, ļaujot gūt nelielus ienākumus māsaimniecībām, kas pirms tam bija naturālās saimniecības.

Etiopijā īstenotais projekts „Āfrikas pašpalīdzība”, kura ietvaros tika izdalītas 606 tonnas uzlabotu sēklu, 29 tonnas dzīvnieku barības, 278 000 vienības dzīvnieku zāļu (antibiotikas un cērmju zāles), mašīnas (sēklu tīrīšanas mašīnas, apūdeņošanas sūkņi, piena produktu ražošanas aparāti) un uzbūvētas 16 sēklu noliktavas, **palielināja 17 500 māsaimniecību lauksaimniecisko ražošanu par 35 %**. Saņēmēju **ikgadējie ienākumi ir palielinājušies, sasniedzot aptuveni EUR 290–EUR 1500**.

Tika veiktas arī tādas darbības kā **spēju veidošana, lai atbalstītu sasniegtās paaugstinātas lauksaimnieciskās ražošanas ilgtspējību**. Spēju veidošanas pasākumi bija saistīti ar plašu darbību klāstu, tostarp lauksaimnieku apmācību lauksaimniecības un apūdeņošanas tehnikas izmantošanā; šie pasākumi paaugstināja arī vietējo lauksaimnieku grupu un ražotāju apvienību spējas. Turklāt treniņnodarbības bija paredzētas ne tikai lauksaimniekiem, bet arī valdības ierēdņiem un citām ieinteresētajām personām. **Dažādos mācību pasākumos apmeklēja gandrīz 2,5 miljoni cilvēku**. Ar tādām paplašināšanas metodēm kā lauksaimnieku mācības uz lauka [*Farmer Field Schools*] un lauku attīstības veicinātāji tika nodrošināta efektīva padomu sniegšana, izmantojot demonstrējumus uz lauka par ilgtspējīgu ražošanas palielināšanu, labu lauksaimniecības praksi, saglabājošu lauksaimniecību, augsnes auglības nodrošināšanu, maza apjoma apūdeņošanu, kultūru dažādošanu u. c.

Zambijā pārtikas ražošana palielinājās tāpēc, ka tika uzlabota piekļuve lauksaimniecības izejvielām un veicināta saglabājošas lauksaimniecības principu ievērošana. Paplašināšanas dienās lauksaimnieku mācībās uz lauka (*FFS*) 400 lauku paplašināšanas darbinieki nodeva zināšanas par saglabājošo lauksaimniecību 28 galvenajiem lauksaimniekiem, kas, savukārt, katrs apmācīja 15 citus iesaistītos lauksaimniekus. Tādējādi informācija tika nodota gandrīz 180 000 lauksaimnieku.

Pēc saglabājošās lauksaimniecības prakses izplatīšanas **kukurūzas produkcija pieauga vidēji par 30 % no 2 tonnām uz hektāra līdz 2,6 tonnām uz hektāra**. Papildus 16,9 miljoniem euro, kas tika ieguldīti projektā ar Pārtikas mehānisma palīdzību, tam ir plānots atvēlēt vēl 11,1 miljonu euro (ko finansē Eiropas Attīstības fonds), lai turpinātu valstī izplatīt saglabājošās lauksaimniecības pieeju.

4.2. Drošības tīkla pasākumi un intervences pasākumi uztura nodrošināšanai

Ar drošības tīklu saistītie intervences pasākumi, galvenokārt projekti „nauda/pārtika par darbu” un kuponu sistēmas, kuru finansējums bija aptuveni 138 miljoni euro, ļāva saņēmējiem pārvarēt pārtikas produktu augsto cenu ietekmi. Lauku nabadzīgie iedzīvotāji (un dažkārt pilsētu nabadzīgie iedzīvotāji) guva labumu no drošības tīkla pasākumiem (piemēram, *PSNP* Etiopijā) un projektiem „nauda par darbu” vai „pārtika par darbu” (piemēram, Pakistānā un Sjerraleonē). Drošības tīkla pasākumus īstenoja naudas vai pārtikas izdalīšanā pieredzējuši partneri, piemēram, Pasaules Banka, *UNRWA* un *WFP*, kā arī NVO, kas vienu ceturto daļu no līdzekļiem, kuri ar to palīdzību tika novirzīti saņēmējiem, izdalīja kā naudu par darbu (57 miljoni euro).

Vairumā gadījumu papildu ienākumi, ko saņēmēji guva no pasākumiem, viņiem palīdzēja pārvarēt pārtikas cenu krīzi, bet dažos gadījumos arī dabas katastrofas, kuras tie piedzīvoja Pārtikas mehānisma darbības laikā (sausums, plūdi). Turklāt šie ienākumi palielināja nabadzīgāko iedzīvotāju izturētspēju, un viņiem nebija jāpārdod savi ražošanas līdzekļi

(dzīvnieki, mazās iekārtas), tādējādi mājsaimniecības pēc krīzēm varēja uzlabot dzīves apstākļus.

Bangladešā 607 000 cilvēku guva labumu no shēmām „pārtika par darbu” un „nauda par darbu”, kuru ietvaros tukšajās sezonās īstermiņā tika nodarbināti 121 000 marginālu vai bezzemes lauksaimniecības strādnieku; lai aizsargātu 1,7 miljonus cilvēku, tika izveidoti 989 pret plūdiem izturīgi lauksaimniecības elementi, tostarp dambji, piebraucamie ceļi, paaugstināta zeme un dīgšanas substrāti, un uzbūvētas un atjaunotas apūdeņošanas iekārtas.

Ļoti īpašos gadījumos pārtika par darbu vai pat pārtikas palīdzība tika sniegta arī visneaizsargātākajiem cilvēkiem. Piemēram, UNRWA izdalīja 34 500 tonnas pārtikas produktu okupētajā palestīniešu teritorijā, bet WFP izdalīja 96 600 tonnas pārtikas produktu valstīs, kuru teritorijas bija skāris liels pārtikas trūkums (piemēram, Bangladešā, Gvatemalā un Pakistānā).

Vairāk nekā viena trešdaļa (37 %) projektu ietvēra ar uzturu saistītus pasākumus. Pārtikas mehānisms uzlaboja visneaizsargātāko cilvēku, jo īpaši bērnu, uzturvērtību statusu. Daži intervences pasākumi bija paredzēti bērniem līdz 6 gadu vecumam, grūtniecēm un sievietēm, kuras baro ar krūti, lai mazinātu pārtikas cenu krīzes ietekmi. Piemēram, Nigērā, Mali un Libērijā tikai izdalīti vairāk nekā 25 000 tonnu barojošu pārtikas produktu un miljoniem vitamīnu, bet 141 000 saņēmēju, galvenokārt mātes, medicīniskais un vidējais medicīniskais personāls, piedalījās mācībās par uztura uzlabošanu.

Mali vairāk nekā 11 miljonu bērnu vecumā no 6–59 mēnešiem uzturs tika papildināts ar A vitamīnu; 1 300 000 bērnu **Nigērā** guva labumu no māšu ieinteresēšanas un izpratnes veidošanas kampaņām par nepareiza uztura novēršanu. **Gvatemalā** 100 000 bērnu vecumā no 6–36 mēnešiem un 50 000 grūtnieču un sieviešu, kas baro ar krūti, saņēma papildu pārtikas produktu devas, savukārt 8000 lauksaimnieku naturālās saimniecības saņēma pārtikas produktu devas par piedalīšanos mācību pasākumos.

4.3. Citi maza apjoma pasākumi ar mērķi palielināt lauksaimniecisko ražošanu

Daudzi projekti ietvēra arī citus elementus, kas bija vērsti uz ražošanas uzlabošanu, piemēram, novēršot ražas zudumus pēc ražas novākšanas, risinot ūdens pieejamības un saglabāšanas jautājumu vai piekļuvi tirgiem. Kopumā tika atjaunoti vai uzbūvēti 13 656 dambji, aizsprosti un mazie aizsprosti, kā arī tika atjaunoti vai uzbūvēti ceļi (galvenokārt piebraucamie ceļi) vairāk nekā 10 600 km garumā. Turklāt citi maza apjoma pasākumi ietvēra mikrokredītu sniegšanu, sēklu centru un pētniecības telpu būvi.

Afganistānas ziemeļos 4880 ģimeņu piedalījās programmā „nauda par darbu” infrastruktūras un ūdensapgādes uzlabošanas pasākumos, kā rezultātā tika uzbūvēti un atjaunoti 107 km ceļu un 1057 km apūdeņošanas kanālu; 3164 hektāri zemes kļuva pieejami lauksaimniecībai, tādējādi uzlabojās lauksaimniecības ražīgums un piekļuve ciemiem un tirgiem, jo īpaši ziemā. Tādējādi 218 000 cilvēku guva labumu no atjaunotas un no jauna uzbūvētas infrastruktūras un pasākumiem aizsardzībai pret plūdiem un 6500 ģimeņu var piekļūt drošam dzeramajam ūdenim.

Citi pasākumi bija saistīti ar dažādām jomām, tostarp zvejošanu (Filipīnas, Gvineja, Kambodža, Konakri, Mozambika), pilsētas lauksaimniecību (Kenija), pamatpolitikas atbalstu (Nepāla), sēklu pavairošanu (Burkinafaso, Mozambika, Nepāla, Nigēra) vai saglabājošo lauksaimniecību (Zambija).

Pārtikas mehānisms labvēlīgi ietekmēja vairāk nekā 59 miljonu tiešo saņēmēju dzīves, veicinot maza apjoma lauksaimnieku ilgtspējīgu lauksaimniecisko ražošanu, samazinot ražas zudumus pēc ražas novākšanas un atvieglot piekļuvi tirgiem. Intervences pasākumi uzlaboja sīksaimnieku spējas apsaimniekot zemi, mājlopus un ūdens resursus, palielinot un dažādojot viņu ienākumu avotus. Turklāt Pārtikas mehānisms palielināja piekļuvi pārtikas produktiem un stiprināja visneaizsargātāko cilvēku, jo īpaši sieviešu un bērnu, nodrošinātību ar pārtiku, un uzlaboja viņu uztura situāciju.

5. GALVENĀS GŪTĀS ATZIŅAS UN IETEIKUMI

Gūtās atziņas

1. ES ir pierādījusi, ka tā ir spējusi izveidot un efektīvi īstenot 1 miljardu euro vērtu Pārtikas mehānismu. Šī drosmīgā soļa dēļ **ES ir kļuvusi par ziedotāju līderi ilgtspējīgas lauksaimniecības un pārtikas nodrošinātības jomā.** Kopš tā laika ES joprojām ir galvenā ziedotāja pārtikas nodrošinātības jomā, kura joprojām ir starptautiskās darba kārtības galvenais jautājums un kurā tiek īstenota L'Akvilas pārtikas nodrošinātības iniciatīva un G8 iniciatīva jaunas alianses veidošanai pārtikas un uztura nodrošinātības uzlabošanai.
2. Liela nozīme Pārtikas mehānisma veiksmīgajā īstenošanā bija tā **ātrajai izveidei, tā mērogam un galvenokārt tā elastīgumam.** Būtiska nozīme bija divām īpašām darba grupām, ko izveidoja attiecīgi Komisija un ANO, lai iesaistītu atbilstīgo darbaspēku un ekspertīzi.
3. Galvenais mērķis bija **ātri reaģēt uz pārtikas cenu krīzes sekām, nevis tās cēloņiem.** Tomēr Pārtikas mehānisms paaugstināja nabadzīgo cilvēku un kopienu gatavību pārvarēt turpmākas krīzes, kas bija noderīgi, jo **daudzas Subsahāras Āfrikas valstis kopš tā laika atkal ir cietušas pārtikas krīzēs daudzu savstarpēji saistītu faktoru dēļ,** tostarp nabadzības, klimata draudu, augstu un nestabilu pārtikas produktu cenu, spiediena uz dabas resursiem dēļ (tai skaitā nepiemērotu zemes lietošanas sistēmu dēļ), straujas demogrāfiskās izaugsmes, vājas pārvaldības un politiskās nestabilitātes dēļ. Turklāt visneaizsargātākos cilvēkus šie faktori ietekmēs biežāk un lielākā mērā, jo īpaši Sāhelā un Āfrikas raga valstīs.
4. Īstenojot Pārtikas mehānisma darbības, kas vērstas uz lauksaimnieciskās ražošanas palielināšanu, ir veiksmīgi palielināts piedāvājums vietējā līmenī. Tomēr **partnervalstīm jāstiprina savs ilgtermiņa atbalsts ilgtspējīgai lauksaimniecībai un pārtikas nodrošinātībai,** un šie intervences pasākumi nevar aizstāt šādu atbalstu.
5. Dažos gadījumos programmu mērķu sasniegšanu apgrūtināja nosacīti īsais īstenošanas periods. **Jāstiprina saikne starp īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa intervences pasākumiem,** kā tas tiek darīts *SHARE* un *AGIR Sahel* gadījumā.
6. Turklāt Pārtikas mehānisma intervences pasākumu **galvenie mērķi** bija palielināt **pārtikas produktu pieejamību un piekļuvi pārtikai.** Lai gan piekļuve pārtikai rada galvenās bažas, piekļuve uzturvielām bagātiem pārtikas produktiem ir vēl apgrūtinātāka daudzās partnervalstīs. **Māšu un bērnu nepietiekamajam uzturam būtu varējusi tikt pievērsta lielāka uzmanība.**
7. Gandrīz 30 miljoni neaizsargātu cilvēku 2012. gadā cieta no pārtikas krīzes Āfrikas ragā un Sāhelā, kas uzsver **vajadzību ES uzturēt lielas spējas ātri reaģēt.** Pēc Eiropas Revīzijas palātas un Eiropas Parlamenta ieteikuma Komisija **noteiks vislabākās iespējas, izmantojot Finanšu regulas izmaiņas un finanšu shēmu.**

Ieteikumi

ES būtu jāsniedz lielāka palīdzība ilgtspējīgas lauksaimniecības un pārtikas nodrošinātības jomā. ES ģeogrāfiskās plānošanas 2014.–2020. gadam ietvaros būtu jāveic turpmāk minētās darbības.

1. ES būtu jāizvirza **ilgtspējīga lauksaimniecība un pārtikas nodrošinātība par galveno tēmu tās politiskajā dialogā ar partnervalstīm** un turpmāk jāatbalsta

partnervalstu politika un prioritātes, kuru mērķis ir novērst pamatfaktoros, kas izraisa pārtikas krīzes.

2. **ES būtu īpaši jāpalīdz valstīm, kurās situācija pārtikas nodrošinājuma jomā ir nedroša.** Būtu pilnībā jāizmanto „strukturētais pārtikas nodrošinātības novērtējums”, ko Komisija izstrādājusi šim mērķim.
3. **ES palīdzības galvenais mērķis pārtikas un uztura nodrošinātības jomā ir veicināt visvairāk apdraudēto cilvēku, kopienu un partnervalstu izturētspēju.** ES saskaņā ar tās pieeju izturētspējas paaugstināšanai būtu jāpalielina atbalsts neaizsargātības mazināšanai, **palielinot partnervalstu spējas novērst turpmākus satricinājumus un tiem sagatavoties, kā arī reaģēt krīzes situācijās.** Tas nozīmē, ka ES būtiski jāveicina katastrofu riska pārvaldības pasākumi, jo īpaši partnervalstīs, kurās ir liela katastrofu iespējamība.
4. Pamatojoties uz atziņām, kas gūtas Pārtikas mehānisma un *SHARE* un *AGIR Sahel* iniciatīvu īstenošanas laikā, ES būtu jāizmanto pašreizējie instrumenti un nesenā iespēja izveidot ieguldījumu fondus, lai veicinātu strukturālas pieejas izmantošanu to partnervalstu atbalstam, kuras skārušas pārtikas krīzes.
5. Ja visos iespējamajos gadījumos tiks izmantotas **pašreizējās valstu un reģionālās struktūras un spējas**, ES atbildes reakcija uz pārtikas krīzēm būs izstrādāta atbilstīgi krīzes veidam un tās kontekstam. Šādi rīkojoties, tiks rūpīgi pievērsta uzmanība līdzdalībai, ņemot vērā **savstarpēju saistību starp pārtikas nodrošinātību**, no vienas puses, un **pārvaldību, valsts nestabilitāti un miera veidošanu**, no otras puses, jo īpaši nestabilās valstīs un pārtikas pastāvīgas nenodrošinātības gadījumos.

6. SECINĀJUMS UN TURPMĀKI PASĀKUMI

Izmantojot Pārtikas mehānismu, ar kura palīdzību tika sekmēta ANO atbildes reakcijas saskaņošana, ES ir spējusi ātri un efektīvi risināt 2007./2008. gada pārtikas cenu krīzes sekas. **Vairāk nekā 59 miljoni cilvēku 49 jaunattīstības valstīs guva tiešu labumu no 1 miljarda euro vērtā Pārtikas mehānisma.**

Izmantojot tā **atbalstu** ražošanas un ienākumu apjoma palielināšanā, **maza apjoma lauksaimnieki varēja reaģēt un palielināt piedāvājumu. Drošības tīkla pasākumi ir mazinājuši pārtikas cenu pieauguma ietekmi** uz visneaizsargātāko iedzīvotāju grupām. Citu pasākumu plašais atbalsts bija vērsts uz lauksaimnieciskās ražošanas bāzi. Šajā jomā Pārtikas mehānisms ir sasniegjis ļoti labus rezultātus, **palielinot ilgtspējīgu lauksaimniecisko ražošanu, samazinot ražas zudumus pēc ražas novākšanas un atvieglojot piekļuvi tirgiem.**

Turklāt Pārtikas mehānisms ir **veicinājis ilgtspējīgas lauksaimniecības attīstības un pārtikas nodrošinātības izvirzīšanu par prioritāti pasaules attīstības programmā.** Forumos, piemēram, Pasaules pārtikas nodrošinātības komitejā, G8 un G20, tam pastāvīgi tiek pievērsta starptautiska uzmanība, un tiek uzsvērta vajadzība palielināt ilgtspējīgu lauksaimniecisko ražošanu un ražīgumu un stiprināt pasaules mēroga pārvaldības mehānismus, uzlabojot vispārējo informāciju par tirgu¹⁹.

¹⁹ G20 rīcības plāna par pārtikas cenu svārstībām un lauksaimniecību ietvaros 2011. gada jūnijā izveidotās Lauksaimniecības tirgus informācijas sistēmas (*AMIS*) mērķis ir, piemēram, palielināt pasaules tirgus pārredzamību un informāciju par to, kā arī stiprināt politikas saskaņošanu. <http://www.amis-outlook.org>.

Lai gan Pārtikas mehānisma mērķi lielākoties tika sasniegti, jādara vairāk, lai risinātu pārtikas nenodrošinātību jo īpaši valstīs, kurām ir zemi ienākumi un kurās ir lielāka katastrofu iespējamība. Ņemot vērā Pārtikas mehānisma īstenošanas laikā gūtās atziņas, ES atbalsts **ilgtspējīgai lauksaimniecības attīstībai un pārtikas nodrošinātībai būtu jānostiprina kā galvenā sadarbības joma valstīs, kurās pastāvīgi tūkst pārtikas.**

Kopīgās plānošanas 2014.–2020. gadam ietvaros ES delegācijām tika **īpaši ieteikts nodrošināt**, ka tiek gādāts par **ilgtspējīgas lauksaimniecības un pārtikas nodrošinātības prioritātēm** jo īpaši **52 partnervalstīs, kas tika izraudzītas saskaņā ar strukturētiem pārtikas un uztura nodrošinātības novērtējumiem.** Šīs prioritātes būtu jāatspoguļo ES delegāciju politiskajā dialogā, kurā tiks uzsvērtā **ilgtermiņa ietekme un līdzdalība²⁰ jo īpaši attiecībā uz ilgtermiņa ilgtspējību.**

Šajā saistībā pārtikas un uztura nodrošinātības jomā ES būtu jāpievērš galvenā uzmanība valstīm, kuras sasniegušas vismazākos rezultātus, izmantojot visefektīvākos pašreizējos finansēšanas mehānismus, **lai ilgtermiņā mazinātu strukturālo neaizsargātību**, un veicinot visnabadzīgāko mājsaimniecību, valstu un reģionu izturētspēju turpmākās pārtikas krīzēs neatkarīgi no to veida.

²⁰ Saskaņā ar Parīzes deklarāciju par palīdzības efektivitāti, Akras rīcības programmu un ES Rīcības kodeksu attiecībā uz darba dalīšanu.